

اسرار و حقایق ناگفته قره‌باغ / محسن محمدزاده

اگر دولت جمهوری آذربایجان، گرایشات قوم‌گرایانه خود را کنار گذاشته و به جای روی آوردن به کشورهای غربی، برای آزادسازی قره‌باغ به اسلام و قوای مردمی خود متوسل شود، می‌تواند با حمایت کامل جمهوری اسلامی به آزادسازی زودهنگام قره‌باغ بیندیشد.

آران نیوز: شکل‌گیری مناقشه قره‌باغ انتظارات و واکنش‌های متفاوتی را در سطح منطقه و بین‌المللی داشت. مردم مظلوم جمهوری آذربایجان با توجه به پیوند تاریخی و دینی با ایران، منتظر کمک‌های این کشور در مقابل یورش ارمنستان بودند. این مسئله با پیچیدگی‌های خاصی همراه بود. از طرفی با توجه به اصول سیاست خارجی ج.ا.ا در حمایت از مسلمانان و مستضعفین جهان در مقابل زورمندان این امر ضروری بود و از طرف دیگر با توجه به شرایط منطقه و اینکه ج.ا.ا به تازگی از جنگ تحمیلی هشت ساله عراق فارغ گشته و در حال بازسازی و جبران خسارت‌های جنگ بود و همچنین تبعاتی که ورود علنی ج.ا.ا در مناقشه بین دو کشور همسایه در سطح بین‌المللی در پی داشت ملاحظاتی را بوجود می‌آورد. در نهایت سیاستمداران ج.ا.ا با اتخاذ رویکرد محرمانه، اقدام به کمک به مردم و دولت جمهوری آذربایجان کردند.

اسکان چند صد هزار نفر از آوارگان جنگ در منطقه مرزی بیله‌سوار که تمام امکانات مورد نیاز آن از چادر و پتو گرفته تا مواد غذایی و آب و برق از جانب هلال احمر ایران تأمین شده بود، تا ارائه آموزش‌های نظامی و عملیاتی و تجهیز نظامیان ارتش جمهوری آذربایجان از جمله این اقدامات بود، اما بدلیل ملاحظات بین‌المللی، این حمایت‌ها هیچ‌گاه علنی نشد.

سال‌های پس از جنگ شاهد بودیم که رسانه‌ها و شخصیت‌های جمهوری آذربایجان، با ایجاد یک بازی رسانه‌ای و راه اندازی عملیات روانی و در راستای تضعیف جایگاه ج.ا.ا در بین مردم خود، اقدام به شبهه افکنی در خصوص عدم حمایت از جمهوری آذربایجان و حتی حمایت ایران از جمهوری ارمنستان نمودند. این بازی رسانه‌ای که با سکوت توأم با تایید دولت باکو همراه بود در سال‌های اخیر همواره با تذکرات محرمانه و سکوت مسئولین ج.ا.ا همراه بود. اما به نظر می‌رسد که دیگر زمان آن رسیده است تا برخی از حقایق این جنگ و کمک‌های ج.ا.ا به برادران دینی خود افشا شود.

حضرت آیت‌ا... عاملی امام جمعه و نماینده ولی فقیه در استان اردبیل در سال‌های گذشته پیامی را به مناسبت چهلمین روز درگذشت حاج علی اکرام رهبر فقید حزب اسلام آذربایجان خطاب به مردم جمهوری آذربایجان منتشر نمود که در واقع اولین واکنش یک مقام مسئول ایرانی به این شبهات بود. این پیام حاوی مطالبی مهم و البته بیان نشده در خصوص جنگ قره‌باغ و نقش جمهوری اسلامی ایران در آن بود که در تضاد آشکار با برخی شایعات مبنی بر کمک نظامی ایران به دولت ارمنستان و سخنان تعدادی از سیاستمداران آذربایجانی و ترکیه‌ای می‌باشد. ایشان در بخش‌هایی از این پیام اظهار داشته اند: (۱)

«بنا بر اسناد موجود و به طور قطع، می‌توانم بگویم که ایجاد مناقشه قره‌باغ سالها پیش از فروپاشی شوروی سابق و برای جلوگیری از اتحاد ایران و جمهوری آذربایجان طرح ریزی شده بود. چیزی که در غرب نوشته و طراحی شده و روسها با تمایل بسیاری به آن نگاه کردند، چراکه مناقشه قره‌باغ باعث نفوذ آنها در قفقاز و مایه تأمین منافع آنها می‌شد. هنگام تجاوز به خاک جمهوری آذربایجان، ایران می‌توانست دو سیاست در پیش بگیرد؛ یا مداخله نظامی کند و یا سیاست بی‌طرفی داشته و شاهد رویدادها باشد. در صورت مداخله نظامی، رویارویی با روسیه پیش می‌آمد که این موضوع خلاف موازین بین‌المللی بود. از سوی دیگر، ایران نمی‌خواست در دو جبهه قرار بگیرد و استکبار و صهیونیسم بین الملل و اشغالگران فلسطین نیز در صدد بودند تا ایران ضد صهیونیسم را به این موقعیت بکشانند که این مساله خلاف استراتژی انقلاب اسلامی بود و آنرا در معرض تهدید قرار می‌داد. اما اگر سیاست مشاهده‌گری و بی‌طرفی در پیش گرفته می‌شد، در میان مردم مسلمان و دیندار، ادعاهای برادری و اسلامی رنگ می‌بخت و ایران خائن معرفی می‌شد. بنابراین یک سیاست بینابینی در پیش گرفته شد تا هیچ یک از معضلات دو فرضیه پدید نیاید و آن، حمایت و آموزش ارتش جمهوری آذربایجان و ایجاد دسته‌های مقاومت و فرستادن سلاح و مهمات و ارائه آموزش‌های نظامی برای ارتش این کشور و قرار دادن طرح‌های نظامی در اختیار ارتش جمهوری آذربایجان بود.

جوانان بسیاری از جمهوری آذربایجان برای آموزش‌های چریکی و پارتیزانی به ایران آمدند. دهها ماشین سلاح برای حمایت از شهر شوشا در اختیار جوانانی گذارده شد که در آرزوی داشتن اندک تجهیزات نظامی بودند. همچنین با موافقت حکومت وقت و با درخواست روشن جواداف و رحیم قاضی اف و برای ایجاد سیستم دفاعی، قرارگاه مشترک ایجاد شد و در این قرارگاهها امیران و افسران اردبیلی و تبریزی با جان و دل به برادران آذری خود کمک کردند.

مقامات ایران بنا به ملاحظات سیاسی، هیچ‌گاه این موضوعات را مطرح نکرده و بنا بر این ملاحظات خود، هیچ وقت نیز مطرح نخواهند کرد. اما من امام جمعه هستم و در کرسی خطبه نشستم و خواهام گفت تا به پرسش‌ها و شبهات برادرانم پاسخ دهم و حقایق را روشن نمایم. ما را متهم به صدور سلاح به ارامنه می‌کنند که بهتانی از روی رذالت است. ما نه به ارامنه بلکه برای برادران دینی آذری خود سلاح و مهمات فرستادیم. مراکز آموزش نظامی ایران نه در ارمنستان بلکه در جمهوری آذربایجان قرار داشت و هزاران شاهد زنده در آذربایجان هستند که به این موضوع شهادت بدهند و اگر ذره‌ای انصاف داشته باشند، سخنان من را تصدیق خواهند کرد.

جناب آقای موسوی اردبیلی، رئیس وقت شورای عالی قضایی ایران، در زمان جنبش‌های مردمی به جمهوری آذربایجان سفر کرده بودند. ایشان به واسطه حاجی علی اکرام با یکی از رهبران جنبش‌های مردمی دیدار و راهکارهای مفیدی در اختیار ایشان گذارده بودند. ایشان با تکیه بر تجربه هشت سال دفاع مقدس اظهار داشته بود که می‌توان مناقشه قره‌باغ را در مدت زمان اندکی حل کرد. در پاسخ راهکار آقای اردبیلی یکی از رهبران جنبش‌های مردمی گفته بود: «من فقط زمانی به ایران می‌آیم که تبریز را به عنوان مرکز آذربایجان اعلام کنم!» به این پاسخ دقت کنید.

مرحوم روشن جواداف می‌گفت: پس از انقلاب و ادای سوگند توسط رئیس جمهور، ایشان خواستار نخستین دیدار رسمی با بنده شد. من می‌دانستم که ایشان از من درباره طرحی برای آزادی قره‌باغ سوال خواهد کرد. به همین دلیل، طرح جنگ و عملیات را در پوشه‌ای گذاشته و به دیدار با رئیس جمهور رفتم. ولی رئیس جمهور به پوشه‌ای که روی میز بود اشاره کرده و گفت: «از همکاری شما با ایران مطلع هستم. از این به بعد تمامی روابط خود با ایران را باید متوقف کنید. ما به کمک ایران نیازی نداریم. من اگر بدانم که قره‌باغ را می‌توان به کمک ایران پس بگیرم، آن را به ارمنستان تقدیم می‌کنم. قره‌باغ یک مشکل اساسی نیست و در مدت زمان کوتاهی خود به خود حل خواهد شد. جنگ ما با ایران است، ما باید خود را آماده جنگ با ایران بکنیم. دشمن اصلی ما ارمنستان نیست، بلکه فارس‌ها هستند.» (۲)

زمانی که تأثیر ایران در خطوط جبهه معلوم می‌شد، گروهی از سیاستمداران دور هم جمع شدند (ولی کیچیک) و تحت تأثیر و فریب ترکیه و اسرائیل، فاجعه خوجالی را آفریدند و با شعار قطع دستان ایران از خطوط جبهه، بر همه کارها سایه افکندند. ما این فاجعه خونین را که دل ما آذری‌ها را می‌رنجاند، به عنوان یک مساله مهم ناموسی می‌دانیم که ارمنی‌ها مرتکب آن شده‌اند و در این باره هیچ شک و شبهه‌ای نداریم. اما با حيله و ترغیب چه کسی و کسانی انجام شده است؟ در نظر آنها به منظور قطع ارتباط ایران از جنگ قره‌باغ، این طرح حاضر و در این بین خون مردم بیگناه خوجالی، دستمایه حيله این طرح قرار گرفت. در پشت پرده این ماجرا، ارگنه کن و موساد قرار داشت. (۳) متأسفانه اکنون برخی از مسببین فاجعه خوجالی برای برگزاری هرچه باشکوه‌تر سالگرد این قتل عام خونین، جانفشانی می‌کنند که باعث تعجب همگان می‌شود.

سیاستمداران اسرائیل نیز اعلام می کنند که جمهوری آذربایجان بهترین سنگر برای ضربه زدن به ایران است و ادعا می کنند، هرچند شیعیان لبنان را علیه اسرائیل تجهیز کرده، ما نیز شیعیان جمهوری آذربایجان را از لحاظ ایدئولوژی و سیاسی تجهیز و علیه ایران آماده می کنیم. خیلی دردناک است که امروزه روابط توصیف ناشدنی پدید آمده بین شیعیان ایران و آذربایجان را یهودیان صهیونیست به خود نسبت می دهند. آیا دولت جمهوری آذربایجان با تکیه بر همکاری با اسرائیل خواستار آزادی قره باغ است؟! پس از انتشار این پیام، به مرور برخی دیگر از مسئولین ایرانی بخشی از اقدامات ج.ا.ا را مطرح کردند. من جمله محسن رضایی، فرمانده وقت سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در اسفندماه سال ۱۳۹۱ در مصاحبه با شبکه سحر آذری گفت:

«شخصاً دستور داده بودم تا وضعیت منطقه قره باغ مشخص شود و ارتش جمهوری آذربایجان با تجهیزات نظامی مناسب تجهیز شده و آموزش‌های لازم نیز برگزار شود. حتی در آن زمان برای آموزش نظامی ویژه نیروهای نظامی آذربایجان دستورات لازم را صادر کرده بودم.

تعداد زیادی ایرانی در جنگ قره باغ شرکت کردند که علاوه بر زخمی‌ها که به کشور منتقل شدند، تعداد زیادی از شهدای ایرانی جنگ قره باغ نیز در باکو مدفون هستند.» (۴) در موردی دیگر، منصور حقیقت‌پور، نماینده مردم اردبیل در مجلس شورای اسلامی و نایب رئیس کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس، در سلسله نامه‌هایی که خطاب

به مردم جمهوری آذربایجان، پارلمان باکو و سیواش نوروز اف نماینده حزب حاکم در پارلمان نوشت به قسمتی از شبهات وارده پاسخ داد: «باید عرض کنم که مجرم باید دیر یا زود مجازات شود. چون این یک وعده الهی است. کسانی که قره باغ را فروختند تا به امروز مجازات نشده اند. چون امروز در مناصب رسمی

هستند. می گویند روابط من با رحیم قاضی اف، روشن جواداف، حیدر علی اف و دیگران را فاش می کنند. اگر من در آن زمان می خواستم به تشکیل ارتش و آزادی قره باغ کمک کنم، می بایست با چه کسی رابطه داشته باشم. یکی از افراد نامبرده وزیر دفاع و یکی دیگر رهبر نهضت مقاومت مردمی و دیگری رئیس جمهور بود. مشاهدات خودم است که

وقتی روشن جواداف با نیروهای ویژه اش آماده حمله به سوی ارمنی‌ها می شد، ارمنی‌ها با اطلاع از شرکت جواداف در این عملیات آنجا را خالی کرده و پا به فرار می گذاشتند. خوشحالم که یک زمانی با یک چنین افرادی ارتباط داشته ام. آنان شاید برای افرادی مانند نوروزخان دشمن باشند، ولی حتماً برای شما مردم آذربایجان قهرمانان ملی هستند.

بهرتر است بدانید بنده در جنگ قره باغ مشاور خاص مرحوم حیدر علی اف بوده ام، متهم نمودن بنده در حقیقت ایراد اتهام مستقیم به رئیس جمهور فقید این کشور می باشد، به یاد دارم یک روز که نیروهای آذری در مقابل حیدر علی اف رژه رفتند، وی به من گفت که می خواهم نشان لیاقت آذربایجان را به شما اهداء نمایم که من به دلیل مسائل سیاسی

قبول نکردم؛ حال فردی که عنوان نمایندگی شما در پارلمان ملی را یدک می کشد به من اتهام خیانت می زند. واقعا مضحک است. اگر وی یا هر کس دیگری اثبات کند که ما تنها از یک ارمنی حمایت نظامی کرده ایم، آماده ام تمامی ادعاهای آنها را قبول کنم، ولی خوب است وی بداند که بنده اسناد، مدارک و

فیلم‌های ویدیویی زیادی در خصوص کمک‌های همه جانبه ایران اسلامی به آذربایجان دارم که اگر این کمک‌ها نبود الان نه بیست درصد بلکه بیش از پنجاه درصد خاک آذربایجان در اشغال بود. ان شاء... به موقع خود آن اسناد را منتشر خواهم نمود.» (۵)

وی در موردی دیگر در مصاحبه‌ای خبری اظهار داشت: «جمهوری اسلامی ایران بهترین و شیواترین شکل رسالت خود را در این جنگ به کار بست و بنا به فتوای مقام معظم رهبری که فرمودند قره باغ خاک اسلام و برای هر کس در آن مکان اتفاقی بیفتد شهید محسوب می‌شود در تمام مقاطع حامی خاک و مردم آذربایجان بودند.» (۶)

اخیراً نیز یک فایل ویدئویی از این سردار ایرانی منتشر شد که حکایت از حضور مستقیم وی در جریان آموزش نیروهای ارتش آذربایجان در پادگان‌های نظامی آن کشور و بازدید شخص حیدر علی اف، رئیس جمهور وقت جمهوری آذربایجان از این آموزش‌ها داشت.

حال این سؤال مطرح می شود که علت عدم اعلان کمک جمهوری اسلامی ایران به جمهوری آذربایجان چیست؟ همانطوریکه در متن پیام هم بدان اشاره شده بود، ورود آشکار ایران به جنگ قره باغ، برخلاف موازین بین المللی بوده و بهانه ای برای ورود نظامی روسیه و حتی آمریکا به منطقه

بود. از طرفی با توجه به توان محدود سیاست خارجی ایران در آن برهه، ورود آشکار به مناقشه قره باغ، باعث به حاشیه رفتن مساله فلسطین می گشت که در استراتژی سیاست خارجی ایران پذیرفتنی نبود.

اما چرا ایران به حمایت‌های خود از جمهوری آذربایجان ادامه نداد؟ سیاسیون آذری به دلیل مرام پان‌ترکیستی و القانات سرویس‌های اطلاعاتی اسرائیل و ترکیه مبنی بر نفوذ ایران در بین مردم و تمایل متقابل مردم به جمهوری اسلامی، خواستار

قطع محدودیت روابط با ایران شدند. این دو نکته در خاطره آقای موسوی اردبیلی و آقای روشن جواداف (۲) کاملاً مشهود است. امروز می بینیم که مبارزین اهل سنت جریان مقاومت مانند حماس و قدس در فلسطین، از توان ایران در مقابل اسرائیل بهره تمام می برند و حتی توانستند شاخ اسرائیل را به

عنوان یکی از ارتش‌های برتر جهان! در جنگ‌های ۲۲ و ۸ روزه بشکنند. ولی متأسفانه سران وقت و فعلی جمهوری آذربایجان، به جای تأکید بر مقاومت دینی و اسلامی و استفاده از توان ایران در مقابل دشمن، با خیالات واهی، خود را از حمایت‌های جمهوری اسلامی محروم نمودند.

سؤال دیگر اینکه چرا ج.ا.ا با جمهوری ارمنستان روابط اقتصادی و سیاسی برقرار کرده است؟ مگر غیر این است که این کشور قسمتی از خاک کشور اسلامی را به اشغال درآورده است؟

برای پاسخ به این سؤال، باید از ابعاد مختلفی به روابط بین ایران، ترکیه، جمهوری آذربایجان و ارمنستان و جایگاه این کشورها در سیاست خارجی و منافع ملی غرب -مشخصاً آمریکا، روسیه و اسرائیل- پرداخته شود. با وجود کمک‌های نظامی و آموزشی ایران، دولت‌مردان آذربایجانی که تحت تأثیر افکار پان‌ترکیستی و پان‌آدریستی قرار داشتند، به جای

تمرکز قوا برای آزادسازی قره باغ، به فکر الحاق آذربایجان ایران به خود بودند. متأسفانه این خیالات احمقانه که زمانی ابوالفضل ایلچی بیگ اولین رئیس جمهور آذربایجان داعیه‌دار آن بود همچنان نیز در بین مسئولین باکو طرفدار دارد (۷). از طرفی آمریکا،

روسیه و ترکیه توانسته بودند سیاستمداران آذری را نسبت به نفوذ ایران در بین مردم و تمایل متقابل مردم برای پیوستن به ایران بدبین نمایند. بنابراین، دولت‌مردان آذری

سیاستی مقابله جویانه با ایران در پیش گرفتند و بیشتر به سمت آمریکا و اسرائیل و ترکیه متمایل گشته و سیاست‌های ضد ایرانی و ضد اسلامی در پیش گرفتند. دولت ترکیه نیز با توجه به مرام غرب‌گرا و پان‌ترکیستی، سیاستی مداخله‌جویانه و در جهت مقابل با سیاست‌های جمهوری اسلامی اتخاذ کرده بود. بنابراین جمهوری اسلامی برای

خنثی نمودن سیاست‌های ضد اسلامی و ایرانی ترکیه و جمهوری آذربایجان، ناچار از ارتباط با ارمنستان است. زیرا ارمنستان، به خاطر مسئله کشتار ارمنه توسط ترکیه، در فضای بین

المللی اهرم فشاری بر دولت ترکیه است و این امر به برقراری نوعی توازن سیاسی در حوزه شمال‌غرب ایران و همسایگان منجر می شد. از طرفی دولت‌مردان و نظامیان جمهوری آذربایجان، حل این مناقشه را به میانجیگری کشورهایی مانند آمریکا، روسیه، اسرائیل و فرانسه سپرده اند. طرف‌های غربی این ماجرا، هرگز

به دنبال حل این مساله نخواهند بود، چرا که ادامه مناقشه قره باغ موجب تداوم حضور آنها در منطقه و تأمین منافع ملی شان خواهد بود. این مساله به مرور زمان باعث فرسایشی و عادی شدن قضیه شده است.

البته در کنار عدم تمایل غربی‌ها برای حل مناقشه، دولت‌مردان آذربایجان نیز هیچ اراده عملی در بازگرداندن خاک قره باغ ندارند. هیچ گاه از یاد نخواهیم برد که بعد از اتمام بی نتیجه نشست مینسک (بین سران روسیه، جمهوری آذربایجان و ارمنستان) در سال‌های گذشته، الهام علی‌اف به همراه رئیس‌جمهور ارمنستان در حالتی صمیمی جنگ قره باغ را به

باده فراموشی سپردند. با در نظر گرفتن این توضیحات، هرچند مسئولین ایرانی اشغال قره باغ توسط ارمنه را در مجامع بین المللی محکوم کرده اند و بر لزوم بازپس گیری آن تأکید دارند، اما دلیلی وجود ندارد در شرایط فعلی و با توجه به سیاست‌های دولت باکو، ایران منافع ملی خود را در ارتباط اقتصادی با ارمنستان نادیده بگیرد.

آنچه که مسلم است اینکه اگر دولت جمهوری آذربایجان، گرایشات قوم گرایانه خود را کنار گذاشته و به جای روی آوردن به کشورهای غربی، برای آزادسازی قره باغ به اسلام و قوای مردمی خود متوسل شود، می تواند با حمایت کامل جمهوری اسلامی به آزادسازی زودهنگام قره باغ بیندیشد.

پاورقی:

۱ جهت مشاهده متن کامل پیام به آدرس www.tabnak.ir/fa/news/۱۶۴۲۶۶ مراجعه کنید.

۲ روشن جواد اف، فرمانده نیروهای مردمی قره باغ بود که در نهایت در حمله ارتش آذربایجان به مقر نیروهای داوطلب که بدستور حیدر علی اف صورت گرفت به شهادت رسید.

۳ ارگن کن به سازمان مخفی و ملی گرای افراطی کمالیست در ترکیه اطلاق می شود که اعضای آن پیوندهایی با نیروهای امنیتی و نظامی ترکیه داشتند. این سازمان هم اکنون به اقدامات تروریستی در ترکیه متهم است.

۴ خبرگزاری فارس، ۹۱/۱۲/۹

۵ جهت مشاهده متن کامل نامه ها به آدرس www.arannews.ir مراجعه نمایید.

۶ خبرگزاری فارس، ۹۲/۲/۲۵

۷ به عنوان مثال، سیاوش نوروز اوف در پاسخ به دعوت به مناظره دکتر حقیقت پور در کنار رود ارس در نوروز ۹۲ و توجیه عدم حضور، در خیال پردازی کودکانه ای اظهار داشت: « زمانی که در تبریز به عنوان رئیس مجلس منصوب شدم تو را به حضور خواهم پذیرفت.»